

Kilpailuvallan legitimitetit

Valta ja legitimitetti
VALTA SUOMESSA -TUTKIMUSOHJELMAN
VUOSISEMINAARI 2008
Hotelli Scandic Rosendahl, Tampere 27.-28.5. 2008

Markku Koivusalo

Valta Suomessa ?

- Postkekkeläinen analyysi.
- Missä valta on ? → Miten valta toimii ?
- Valta suhteena
 - Ei ole olemassa oliota "valta" irrallaan vallan suhteista
 - Ei yhtä vallan keskusta - vallan solmukohdat ja suhteiden kasautumat
- Vallan kenttä ja käyttö
 - Ei niinkään kysymystä siitä kenellä valtaa ?
 - Miten valtaa käytetään, miten se toimii ?
 - Minkälaisen valtasuhdekentän tietyt vallan käytännöt luovat ?
 - Voidaan toki puhua vallan subjekteista ja objekteista, mutta nämä sijainneja tuossa kentässä
- Vallan käytön perustelu ja periaatteet

Vallan legitimitetti

- Valtiosääntö
 - "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta."
- Liberaali monarkia
 - *Rex regnat sed non gubernat*
 - *"Le roi régné mais ne gouverne pas"*
- Liberaali demokratia
 - *Populus regnant sed non gubernat*
- Mikä legitimoit tietyn hallintajärjen toiminnan?
 - Eduskunnan luottamus ?
 - Legalisuus - "Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin."
 - Toimintaa ohjaavan järjen muodot
 - Kreikkalaiset kutsuivat termillä fronesis
 - Nykyään voitaisiin puhua hallintajärjestä ja sen rationaliteeteista

Jan Zamojski
(1542-1605)

Louis Adolphe Thiers
Le National, 18. 1. 1830.

Legitimiteettiperustan muutos

- Weber: Mikä takaa herruuden?
 - Pelon ja toivon motiivi eri muodossa
 - Herruuden legitimitetti
 - Herruuden legitimitettien yksillä (Legitimitätsvorstellungen) ja niiden sisäisillä perusteluilla on huomattava merkitys herruuden rakenteisiin (Struktur der Herrschaft)
- Weberin legitimitettiperustan kolme puhdasta tyyppiä
 - 1) traditionaalinen herruus – ikuisen eilisen auktoriteetti
 - 2) karismaattinen herruus – persoonallisen "armonlahjan" auktoriteetti
 - 3) legaalinen herruus – laillisuuden auktoriteetti
- Uudet legitimitettiperustan kolme puhdasta tyyppiä
 - 1) Uutuuden herruus – odotetun tulevaisuuden tai uutuuden auktoriteetti
 - 2) Visionaarinen herruus – vision auktoriteetti
 - 3) Tulokellisuuden herruus – tehokkuuden auktoriteetti

Hallinnan ohjausjärki

- Hallintajärjestelmien ohjausideologiat
 - DETA Projekti 1977
 - Ilkka Heiskanen: Julkinen, kollektiivinen ja markkinaperusteinen. Suomalaisen yhteiskunnan hallintajärjestelmien ja julkisen päätöksenteon ja hallinnon kehitys ja kehittäminen 1960- ja 1970-luvuilla. DETA 31 1977, Helsinki.
- Hallintajärjestelmä
 - Tarkoitetaan: "Kansalaisten mobilisoinnin ja resurssien hankinnan ja kohdentamisen kautta yhteiskunnan ohjauksen osallistuvien ja tässä ohjaustoiminnassa tavoitteiltaan, organisoitumisperiaatteiltaan ja toiminnan normiperustaltaan samankaltaisten instituutioiden ja niiden puiteissa toimivien organisaatioiden muodostama kokonaisuutta." (Heiskanen 1977, 16).
- Ohjausideologiat
 - Yhteiskunnan ohjauksen "superideologioitten" muutokset sekä vastaavat poliittis-hallinnollisten ohjausideologioiden muutokset 1960-1970-luvuilla.

Markkinasektorin ohjaus ja spesifinen kontrolli

- DETAN tulos:
 - "Täten uuden, 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla vakintuneen ohjausideologian peruspiirteiksi jäävät julkisen hallintajärjestelmän suunnitelmavaltaisuus ja hallinnon keskittyminen, kollektiivisen hallintajärjestelmän voimakkaiden alajärjestelmien ja niiden valtaorganisaatioiden entistä voimakkaampi osallistuminen yhteiskunnan ohjaukseen julkisen poliittis-hallinnollisen ohjauksen rinnalla ja sen ohikin, perinteisen "yhteistoiminnallisen" kollektiivisen toiminnan aseman heikkeneminen, ja markkinaperusteisen sektorin lisääntyvä ja voimistuva tilapäisohjaus ja yhteiskunnallinen spesifinen kontrolli."

Kolmas tie 60-luku → 90-luku →

- Yksityisen ja julkisen erillisuus
 - Either capitalism or socialism: there exists no middle way."
 - Mises, Ludwig von: Liberalism, 1927
 - "On laajalle levinnyt illuusio, että hallintovirastojen tehokkuutta voitaisiin kehittää insinöörien johdolla ja heidän tieteellisen liikkeenjohdon metodeilla. Tällaiset suunnitelmat juontuvat siviilihallinnon kohteiden radikaalista väärinymmärryksestä."
 - Ludwig von Mises: Bureaucracy 1943
- Hyvinvointivaltion kolmas tie
 - Valtio tuotantovoimien ristiriitojen *aufhebung*
 - Väline ohjata markkinataloutta tai ainakin sen seurauksia
- Kilpailuvaltion kolmas tie
 - Valtio tuotantovoimien kiihottaja ja tuottajana
 - Valtion hallinnan markkinakontrolli

Markkina regiimi - legitimaatio

- Valtio (legitimiteetti) – markkinat
 - Klassinen valtio – markkinoiden luominen ja niille legitimeetin antaminen
 - Klassinen liberalismi – markkinoiden vapautus valtion antamasta legitimeetistä
 - Klassinen hyvinvointivaltio – pyrkimys ohjata "markkinoita" oikeutetuksi.
- Markkina - legitimeetti
 - Von Mises, Haeyk uusliberalismi, markkinat yhteiskunnan legitimeetti
 - Saksalainen Ordo uusliberalismi – sosiaalinen markkinatalous
 - Uskantilainen ajatus markkinoista regulatiivisena ideana
 - Voi testata ja ohjata valtion hallintoa
 - Valtiousliberalismi
 - Markkinat hallinnon totuuden testinä.
 - Markkinajäijittely – mittaattinen markkinahallinta
 - Pseudomarkkinoiden konstruktio hallitsemisen välineiksi.

Hyvinvointivaltio paradigma

- Yleisen ohjauksen "superideologiat"
 - Taloudellisen kasvun ideologia
 - Julkisen sektorin hyvinvointitehtävien laajentamisen ja kehittämisen ideologia
 - Alueellisen tasaisen sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen ideologia
 - Edustuksellisen ja osallistuvan demokratian ideologia
 - Heiskanen: Julkinen, kollektiivinen ja markkinaperusteinen 1977, 47

"Kilpailuvaltio" paradigma ?

- Yleisen ohjauksen "superideologiat"
 - Taloudellisen [kasvun] tuottavuuden luomisen ideologia
 - Julkisen sektorin hyvinvointi [tehtävien] palvelujen [laajentamisen] hyödykkeen omaistamisen, alihankinnan, tehostamisen ja kehittämisen ideologia
 - Alueellisen [tasaisen sosiaalisen] erikoistumisen ja taloudellisen kehityksen ideologia
 - Edustuksellisesti [ja osallistuvan] legitimoitun johtaja demokratian ja osallistuvan kansalaisuuden ideologia

Uusi paradigma ?

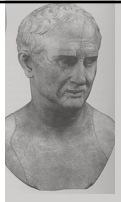
- Kilpailun käsitteet ?
 - Kilpailuyhteiskunta – valtion haastaminen
 - Kilpailuvaltio – valtion paluu uudessa roolissa
 - Kilpailukansakunta – yhdistämään ja erottamaan valtiotyhteiskunta erottelun
- Hyvinvoinnin käsitteet
 - Hyvinvointivaltio – kansan käsite – laskussa hallintojärjessä
 - Hyvinvointiyhteiskunta – korvannut edellistä
 - Kansakunnan hyvinvointi (hyvinvointikansakunta?)
 - Suomalainen hyvinvointi – yleinen legitimeetti
- Hyvinvointitermistöllä perustava legitimoiva voima

Metsäkustari luo suomalaisia hyvinvointia

salus populi - legitimeetti

- Hyvinvointi legitimaatio käsite *par excellence*
 - ollut "aina" keskeinen hallitsemisen legitimaatiossa
- Ollis salus populi suprema lex esto.*
 - Heille olkoon kansan hyvinvointi ylin laki.
 - Cicero Konsulien käskyvallasta *De Legibus*
- Substantiaalinen legitimaatio
 - Ylittää legaalisen järjestyksen
- Salus populi* – poikkeustila valtuudet
 - Välttämättömyys – *necessitas*
 - Klassisesti sotilaallinen turvallisuus – valmistaudu sotaan
 - Moderni sosiaalinen vauraus – valmistaudu kilpailutalouteen

Hyvinvointi

- keskeinen esim. hallitusten ohjelmissa
 - Tosin vasta 1990 –luvulta lähtien ja sittemmin kasvavasti
 - Itse asiassa alkaa toimia juuri uusien toimenpiteiden legitimaationa
 - Hyvinvoinnin säilyttäminen vaatii erityisiä toimenpiteitä ja uudistuksia
- Lipposen II hallitus 1999
 - "Kansalaisten hyvinvointi ja turvallisuus vahvistuvat, ihmisten omaehtoista ponnistelua hyvinvointinsa edistämiseksi kannustetaan... Hallituksen sosiaalipolitiikan lähtökohtana on pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen."
- Vanhasen II: Hallitusohjelma 2007
 - "Hallituksen tavoitteena on kannustajan ja välittäjän vahvistaa ihmisten perusturvaa ja arjen turvallisuutta, parantaa palveluiden vaikuttavuutta ja monipuolisuutta sekä lisätä inhimillisistä hyvinvointia."

Hyvinvointiyhteiskunta

- Hallitusohjelmissa hyvinvointiyhteiskunta
 - Itse asiassa hyvinvointivaltio vain kerran 2003 Jätteenmäki ja Vanhanen hallituksissa ja yhdessä hyvinvointiyhteiskunnan kanssa
- Sisältää hyvinvointivaltion legitimaatioperustan
 - Eroaa kuitenkin hyvinvointivaltioon liitetyistä keinoista
 - Hyvinvointivaltio – valtio vastuullinen hyvinvoinnin tuottamisesta
 - Hyvinvointiyhteiskunta – itse-organisoinnin painotus – hallitus ohjaa hyvinvoinnin tuotantoa
 - Hyvinvoinnin tuotannon vastuun ulkoistaminen
- Epämääräisemmät suhteet
 - "Hyvinvointiyhteiskunnassa julkinen sektori, markkinat ja kansalaisyhteiskunta kytkytyvät toisiinsa monella tavalla." Hallitusohjelma 2007

Kilpailukyky legitimaatio

- Kilpailukyky muuttuminen ahtaammin taloudellisesta käsitteestä yleiseksi poliittiseksi käsitteeksi ja legitimeetti käsitteeksi
- Hyvinvointi yhdessä kilpailukykyyn kanssa
 - Keskinäinen vastavuoroisuus – kilpailukykyyn antama legitimeetti
 - Hyvinvointi päämääränä – kilpailukyky keinona
 - Myös hyvinvointi keinona – kilpailukyky päämääränä
 - "Terveet ja hyvinvoivat ihmiset ovat Suomen taloudellisen menestyksen ja kilpailukykyyn perusta." Hallitusohjelma 2007
- Kaksi hallinto retoriikkaa
 - Haluttu asia (x): (x) edistää Hv → Kk, (x) edistää Kk → Hv
 - Hyvinvointidiskurssi: (x) → Hv → Kk
 - Taloudisdiskurssi: (x) → Kk → Hv
 - Paradoksaalisesti retoriikan tasolla, edelliset korostavat kilpailukykyä päämääränä, jälkimmäiset hyvinvointia

Kilpailukykyyn yleinen eetos

- Benjamin Franklinin ohjeet liikemiehelle 1748
 - "Tässä ei saarnata ainoastaan elämisen tekniikkaa (Lebenstechnik) vaan itse asiassa omaleimaista etiikkaa (eigentümliche "Ethik), Max Weber
- Valtiovarainministeriön ohjeet virkamiehille 2006
 - "Kilpailukyky on jotakin, joka meidän on turvattava uudestaan joka päivä, onnellisesti tosin, koska monet asiat ovat edelleen vain meistä riippuvaisia."
 - valtiovarainministeri Heinäluoma 2006: Tulostavasti käsikirja

Benjamin Franklin: Necessary hints to those that would be rich (1736), Advice to a young tradesman (1748).

Temporaaliset suhteet

- Odotuksen horisontti ja kokemuksen tila
 - Reinhardt Koselleck: Vergangene Zukunft - Zur Semantik geschichtlicher Zeiten. FaM 1979
- Hyvinvointivaltio projektin (?) loppu
 - ei enää odotuksen horisontti
 - Hyvinvointivaltiosta jää hyvinvoinnin tila (stato) ja asema (status)
- Staatiksi perinteeksi
 - voidaan säilyttää, pelastaa, turvata, varmistaa
- Kilpailukyky odostustila
 - Dynaaminen – kontingenti – vaatii uusia innovaatioita – riskejä
 - Pitää rakentaa "joka päivä uudestaan".
 - Dynaamisten markkinat (Schumpeter)
 - Vanha harmonisten markkinoiden utopian hylkääminen

Valtiotaito (arte dello stato)

- Miten säilyttää asema /valtio (mantere stato)
- Tietyt "machiavelliset" teemat
 - Etenkin välttämättömyys (necessitas)
- Dynaamisten fortuna markkinoiden kohtaaminen
 - Katso puolestani paremmaksi olla kiihkeä (impetuoso) kuin varovainen, (respettivo) sillä fortuna on nainen ja voidakseen pitää tämän allaan (tenere sotto) on välttämätöntä (è necessario) sitä lyödä ja tönä (batterla et urtarla).. Sen tähden se kuten oikeakin nainen on aina nuorten ystävä (amica de' giovani), koska he ovat vähemmän varovaisia (respettivi) ja komentavat (comando) sitä rajummin (ferosi) ja rohkeammin (audacia).

Valtion paluu

- Kilpailuvaltio
 - The competing logics of collective organization and the promotion of capitalist development are shifting the focus of "state intervention" from forms of which "decommodify" those activities pursued by the state (which organize essentially domestic socio-economic activities along the non-market lines) to those which "commodify" or "marketize" both state economic activities and the other elements of state structure too.
 - The contemporary state is shifting its structural focus from being a "welfare state" to becoming a "competition state" 53
 - Philip G. Cerny: The Changing Architecture of Politics – Structure, Agency, and the Future of the State. Sage Publications. 1990.
 - Suomessa deskriptiivinen myös normatiivisena

Kilpailuvaltio ?

- Antiikin kilpailuyhteisöt
- Hobbes – moderni valtio käsite - kilpailun poissulkeminen
 - Ensiksikin ihmiset kilpailevat lakkaamatta kunnian ja arvokkuudesta, toisin kuin nämä olivat [mehiläiset ja muurahaiset] ja niin ollen ihmisten kesken syntyy siitä syystä kateutta, vihaa ja lopulta sotaa, toisin kuin eläimillä.
- Valtioiden ulkoinen kilpailu
 - Merkantilistinen ja kameralistinen valtio varsinainen kilpailuvaltio
- Klassinen liberalismi kilpailuvaltion kritiikkinä
 - Koko ajatus siitä, että yksityisten intressit passioiden sijaan eivät aiheuta kilpailua vaan harmoniaa
 - Liberaali "neutraalivaltio" vastakäsitteenä
- 1800 –luku imperialistinen valtio ja 1900 -luvun anti-liberaalit totalitaristiset valtiot
- 2000 –luvun uusliberaali kilpailuvaltio - Uuskameralistinen valtio?

Valtio – hallitsemisen ja politiikan peruskäsite ?

- Carl Schmitt: valtio – politiikka – valtio – tautologia
 - Valtion käsite johdettava politiikan käsitteestä
- Foucault: suvereeni – valta – suvereeni - tautologia
 - Valtio johdettava hallitsemisesta
 - "Valtio ei kylmä hirviö vaan tietyn hallitsemisen tavan korrelaatti"
- Hallitsemisen ongelman reflektion tutkiminen
 - Ei niinkään todellisen hallitsemisen käytäntönä
 - ne veux pas etudier la pratique gouvernementale reelle...
 - Vaan sen reflektiota
 - J'ai voulu **etudier 'art de gouverner, c'est-a –dire la maniere reflexie de gouverner** au mieux et aussi et meme temps la reflexion sur la meilleure maniere de possible de gouverner.

Naissance de la biopolitique: Leçon du 10 janvier 1979

hallitsemisen itseymmärrys

- conscience de soi du gouvernement
 - Hallitsemisen itsetietoisuus – omatunto
 - Hallitsemistietoisuus
 - Tapa jolla hallitsemisen sisä- ja ulkopuolella ja suhteessa hallittavuuden käytäntöön pyritään käsitteellistämään hallitsemista muodostavaa käytäntöä.
- Hallitsemisen järjen itsereflektion muodostama kenttä
 - Erilaiset kohteet ja erilaiset subjektit
- Hallitsemisen reflektio – pitkä perinne
 - Antiikin poliittinen filosofia, Ruhtinaspeilit, Kristillinen paimennus, Valtiojärki, Valtiotieteet, yhteiskuntatieteet, ihmistieteet, Taloustieteet, tulevaisuudentutkimus
 - Reflektio aina tiettyjen käsitteiden kautta

Käsitteellinen kokemus

- Metodinen lähtökohta
 - Ei oletusta universaaleista käsitteistä
 - Valtio, yhteiskunta, markkinat, kansakunta, kilpailu, hyvinvointi
- Ei palauttamista historisiin tai käytön kontingenssin
 - Käsitteillä oma konsistensinsa
 - Eivät ole jotakin ei-todellista
 - Sekä kuvaavat ja luovat todellisuutta
 - Ohjaavat toimintaa
- Historiallisina todellisina hallitsemisen käsitteinä
- Minkälaisen hallitsemisen kentän muodostavat ja avaavat

Valtio

- Hallitsemisen valtiollistaminen
- Valtiojärki
 - Raison d'État, Reason of State, Razon de Estado, Staatsrason
 - Valtion intressit – valtio hallitsemisen subjekti ja objekti
 - Valtion vallan ja voiman kasvatus – oma päämääränsä
- Polizeii – tieteeet (laaja policy)
 - "elää ja enemmän kuin elää, elää ja elää paremmin"
 - Alamaisten elämän kokonaisvaltainen järjestäminen
 - Nicolas Delamare: *Traité de la Police*
 - "poliisin säätelyn kohteeksi uskonto, tavat, elanto ja terveys, julkinen rauha, rakennukset, aukiot, tiet, tieteet ja vapaat taidot, kauppa, tuotantolaitokset ja mekaaniset taidot, palvelusväki, työntekijät, teatteri, huvitukset, köyhät."

Cesare Ripa, *Ragione di Stato*, da: Iconologia, Roma, 1603

Valtion hallinnallistaminen

- Valtio hallitsemisen oppien alaisuuteen
- Liberaali hallitseminen – valtiollisen hallitsemisen kritiikki
 - Parlamentaarinen kritiikki
 - Juridinen kritiikki
 - Taloudellinen kritiikki
- Valtion taloudellistaminen – vallan taloudellistaminen
 - Ei tarkoita vallan palauttamista talouteen
 - Vallankäytön taloudellinen reflektio

Yhteiskunta ja kansakunta

- Modernin hallitsemisen keskeiset käsitteet
 - Kummatkin syntyvät klassisen valtionjärjen kritiikkinä
- Uusiksi hallitsemisen viitepisteiksi ja kohteiksi
 - Skottilainen valitus: Yksilöstä yhteiskuntaan
 - Yhteiskuntatieteet: Yhteiskunnasta yksilöön
 - Sosiaalisen hallitseminen
- Kansallisvaltiollinen hallitseminen
 - Yhtyminen valtion
 - Kansakunta-valtio-yhteiskunta
 - Yhteiskuntatieteet – kansantalous – valtiopositivinen oikeustiede
 - Nationalismi poliittisena ideologiana

there is no such thing as society

- "I think we've been through a period where too many people have been given to understand that if they have a problem, it's the government's job to cope with it. 'I have a problem, I'll get a grant.' 'I'm homeless, the government must house me.' They're casting their problem on society. And, you know, **there is no such thing as society**. There are **individual men and women, and there are families**. And no government can do anything **except through people, and people must look to themselves first**. It's our duty to look after ourselves and then, also to look after our neighbour. People have got the entitlements too much in mind, without the obligations. There's no such thing as entitlement, unless someone has first met an obligation."
- Prime minister Margaret Thatcher, talking to Women's Own magazine, October 31 1987

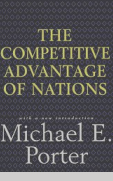
kilpailuyhteiskunta

- Thatcher lausuma ei ontologinen vaan hallinnollinen
 - Itse asiassa kilpailuyhteiskunnan asettaminen valtiota vastaan
- Hayek: Suuri yhteiskunta (Great Society) vastaan hyvinvointivaltio
 - Talouden kaitselemus vastaan kaitselemusvaltio (*État-providence*)
 - Yhteiskunta spontaaninen kosmoksen lain tuottama (nomos)
 - Vastakohta tietoiselle järjestykselle (thesis)
- Oikonomian taloudenhoidon kritiikki
 - katallaktiikka – vaihdon pelin itse-organisoituminen
 - Sosialismi oikonomiaa – taloudenhoitoa
 - Hayekin "aito" liberalismi – sovitusta tiedostamattomaan järjestykseen
 - Katallasso – vaihto ja sovitus

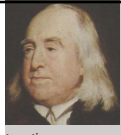
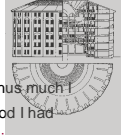
Kansakunnan paluu

- Kilpailukansakunta
 - Kilpailukansakunnan sijaan kansakunnan tuottavuus
 - Suhteellisen edun hylkääminen – dynaaminen kapitalismi
- Kansakunnan kilpailuetu
 - Ympäristön luominen menestykselle firmoille
 - Kansakunta hallitsemisen kohteena
 - Kansakunnan rakentaminen menestyksellisiä firmoja tukeväksi ympäristöksi
- Ympäristön hallinta – aluepolitiikan uusi keskeisyys
- Hallitsemisen pelastaminen

Panoptikon 1782

- Tuottavan kurivallan ideaalidiagrammi
 - *Morals reformed - health preserved - industry invigorated instruction diffused - public burthens lightened - Economy seated, as it were, upon a rock - the gordian knot of the Poor-Laws are not cut, but untied - all by a simple idea in Architecture!*
- Uusi vallan käytännön tapa
 - Thus much I ventured to say on laying down the pen - and thus much I should perhaps have said on taking it up, if at that early period I had seen the whole of the way before me. **A new mode of obtaining power of mind over mind, in a quantity hitherto without example:** and that, to a degree equally without example, **secured by whoever chooses to have it so, against abuse.** - **Such is the engine:** such the work that may be done with it. How far the expectations thus held out have been fulfilled, the reader will decide.

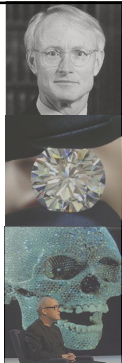

Timanttimalli Diamond model

- Uusi vallan käytännön diagrammi - kiteytymä
 - Kansakunnan ympäristön ohjaus
- Panoptikonin yleispätevyys
 - Tarjoaa positiivisen ja rakentavan roolin kilpailukyyn kehittämisessä lähestulkoon kaikille kansallisille instituutioille – kouluille, yliopistoille, standardisointilaitoksille, kuluttajayhteisöille, ammatillisille yhteisöille sekä oikeusjärjestelmälle. Kaikilla on oma roolinsa luotaessa edellytyksen tuottavuuden parantamiselle.

- Michael Porter: Competitive Advantage of Nations

15

Damien Hirst: For the Love of God